

Alla competente, metodică e approfondita ricerca corrispondono ottime fotografie — opera dello stesso A. — che permettono la perfetta lettura del monumento nei minimi dettagli di tecnica e di stile.

G. Bordenache

École Française d'Athènes. GUIDE DE THASOS. Préface de Georges Daux. Paris, Editions E. de Boccard, 1967, 214 p. in 16° + 116 planșe și ilustrații în text, 5 planșe afară din text.

Alături de Delfi, Delos, Mallia și, de la un timp, Argos, Thasos e unul din marile șantiere arheologice deschise de Școala Franceză din Atena în cursul activității ei mai mult decît centenare. Începute în 1911, dar întrerupte în timpul celor două războaie mondiale (care au adus cercetărilor arheologice și pagube de alt fel), săpăturile continuă și astăzi cu vigoare, prilejuind observații și descoperiri de materiale care au îmbogățit considerabil cunoștințele noastre nu numai despre insula lui Heracles, dar și despre istoria Greciei și a bazinului egeean. Va fi de ajuns să amintesc, în această ordine de idei (pe lângă nenumărate contribuții de amănunt, publicate în Bulletin de Correspondance Hellénique sau în alte periodice), importanta serie de *Études Thasiennes* — ajunsă la al 8-lea volum și în care au apărut lucrări de importanța celor semnate de Marcel Launey, Jean Pouilloux (singur sau în colaborare cu Christiane Dunant), Roland Martin și alții.

Urmarea acestor eforturi susținute e că nu se poate astăzi studia istoria Greciei fără a ține seamă de rezultatele obținute de-a lungul a mai bine de cincizeci de ani de arheologii și epigrafiștii din echipa thasiană. De altă parte, în măsura în care numărul și importanța monumentelor descoperite au făcut ca insula să devină un loc de turism, nevoia prelucrării acestor rezultate pentru uzul unui public larg se făcea și ea simțită. Trebuie deci salutată cu căldură inițiativa conducerii Școlii din Atena de a pregăti — în aceeași serie și după aceeași concepție ca ghidurile săpăturilor din Delos și Creta — o călăuză științifică a anticității din Thasos, destinată în primul rînd profanilor, dar a cărei fericită alcătuire o va face, de bună seamă, utilă și specialiștilor.

Mai curînd decît un îndreptar turistic (deslușirile de acest fel nu lipsesc și sînt de o claritate și precizie ce nu lasă nimic de dorit), lucrarea e, într-adevăr, o introducere în problemele ridicate de istoria și de arheologia thasiană, de la colonizarea insulei de parieni pînă la alipirea ei la regatul grec, în pragul secolului al XX-lea. Căci timp de aproape trei milenii Thasos n-a încetat să fie populată și activă, n-a încetat să ducă o existență cînd mizeră și cînd înfloritoare. În limitele cronologice ale anticității, perioadele-i de înflorire sînt cea arhaică, ilustrată de numeroase monumente de preț, și cea elenistică, de-a lungul căreia faima neguțătorilor și corăbierilor ei răzbate pînă departe. Între ele se situează vremea cînd insula face parte din Liga delioatică și cînd repetate conflicte cu Atena o duc de fiecare dată la un deget de piere.

Nu e locul, firește, să dau aci, în această privință, mai multe amănunte. Prefer să subliniez concepția judicioasă a lucrării, care, după o scurtă prezentare geografică și climatologică, ne înfățișează o schiță istorică succintă, dar precisă (incluzînd un istoric al săpăturilor), apoi

o „preumblare” istorică prin cetatea veche, în cursul căreia se descriu succesiv ruinele portului, pieței (inclusiv vestigiile paleocreștine din nordul acesteia), cartierul roman, sanctuarele de căpetenie (Artemision, Dionysion, templul lui Poseidon, al lui Zeus, al Athenei, al lui Heracles), porțile, teatrul și alte monumente izolate.

Capitolele următoare au un caracter mai special și, pentru cititorii cu oarecare pregătire istorică, vor fi desigur cele mai importante. În ele se studiază, pe rând, arhitectura thasiană (în caracterele-i particulare), inscripțiile și sculpturile din muzeul local, instituțiile politice, cultele și viața economică a insulei. Un prețios excursus e închinat monedelor thasiene, a cărui utilitate e nelindoișă și pentru cercetătorii coloniilor grecești din Marea Neagră.

Într-o primă redactare, textele care alcătuiesc lucrarea au fost scrise de un colectiv de „thasieni” din care fac parte (în ordine alfabetică): P. Bernard, Fr. Croissant, Ch. Delvoeye, P. Devambe, Christiane Dunant, Y. Garlan, Lili Kahil, R. Martin, J. Pouilloux, Ch. Rolley, G. Roux, J. Servais, Nicole Weill). Revederea și „sudarea” diferitelor contribuții se datoresc lui Fr. Salviat; concepția grafică și supravegherea tiparului lui Fr. Salviat și Georges Daux.

D. M. Pippidi

POLAY ELEMÉR, *Differenzierung der Gesellschaftsnormen im antiken Rom*, Budapeșt, Akademiai Kiadó, 1964, 401 p.

Este o idee cu totul nouă de a întreprinde studiul de ansamblu al „diferențierii” dreptului sclavagist roman, de la origini până la compilația lui Iustinian. Ce înțelege autorul prin „Differenzierung”? Categoriile juridice ale dreptului roman, cum ar fi *ius ciuile* sau *ius gentium*, *ius publicum* — *ius priuatum* și altele, au solicitat deseori atenția autorilor, dar, până acum, n-a existat un studiu de ansamblu privind „diferențierea” normelor sociale în Roma veche. Multe dificultăți stau în calea unei asemenea încercări, arată autorul. Din literatura cazuistică romană sînt greu de dedus caracterele ce separă diferitele categorii; adesea, unele categorii se suprapun în parte; în cursul timpului s-au produs transformări în cuprinsul categoriilor juridice, cum s-a întîmplat cu *ius ciuile* și *ius gentium*, precum și cu *ius naturale*, prin care Cicero și Ulpian nu înțelegeau, probabil, același lucru. După ce precizează unele principii de metodă, pe care le are în vedere în conducerea cercetării sale, autorul atrage atenția asupra a două aspecte ale „diferențierii”. Există o diferențiere pe „verticală”, cînd, peste norme sociale elaborate, se suprapuneau altele noi. Astfel, *ius praetorium* se suprapune lui *ius ciuile*. „Diferențierea” mai are loc și „orizontal”, prin diviziunea unei categorii juridice: astfel, *ius publicum* se desprinde din *ius ciuile*. Autorul își propune să studieze într-o altă parte a cărții, ca o continuare, oarecum, concepțiile care au stat la baza „diferențierii” sistemelor de drept capitalist, în comparație cu ideile romane și aceasta întrucît, arată autorul, statele capitaliste europene, direct sau indirect, au receptat dreptul roman o dată cu trecerea la capitalism. Și, în fine, autorul speră ca lucrarea sa de istorie a dreptului să lumineze cu titlu de material documentar știința socialistă a dreptului, în care, în ultimul deceniu, mai ales, s-a pus problema împărțirii în ramuri a sistemului de drept, dar unde nu s-a decis încă după ce principii și în ce ramuri trebuie să se împartă sistemul de drept.